УДК 59:572.025

В.В. Куйбіда

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧОЇ КУЛЬТУРИ ТА ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА В НАЗВАХ ТВАРИН

У назвах тварин акумульовані характеристики збиральництва, рибальства, полювання, скотарства, землеробства та інших етапів розвитку виробничої культури та історії людства, назви етносів, священнослужителів, зброї та знарядь для захисту, назв знарядь і предметів праці, грошей, роду занять і професій.

Ключові слова: *назви тварин, етноси, знаряддя та предмети праці, гроші, професії, суспільна ієрархія, богослужіння.*

Народні назви характеризують не лише особливості біології тварин, а й етапи розвитку виробничої культури та історії людства. Найважливішими у хронологічній послідовності серед сходинок розвитку виробничої культури вважають збиральництво, рибальство, полювання, скотарство, землеробство. Серед народних назв на позначення **Вовка** Canis lupus L. є — ***костожер, лупіжник, одорак, пітекурник*** [26]. Найдавнішими серед цих теріонімів є назва ***пітекурник*** і ***костожер***, які могли виникнути саме на етапі збиральництва й полювання, тому що в них закладена інформація про вовка як звіра, що роздирає та жере. Наступні етапи (скотарство, землеробство) зумовили появу нових назв — ***лупур*** [11]; ***луп, лупич, лупіжник*** [26], які походять від *луп* «грабунок, здобич із грабунку»; *лупити* «пожадливо їсти, обдирати», *лупир* «шкуродер»; *луп'яр* «живодер» тощо та *драбіжник* «розбишака», адекватних одній з найважливіших проблем скотарів того часу. Сучасна назва ***вовк***, очевидно, відбиває характерні особливості хижака як страшної істоти, відлюдника, грабіжника, хижака, що роздирає. Теріонім ***бирюк*** [27] на позначення вовка зумовлений значенням слова *бирюк* «відлюдник, вовк».

Назви професії, роду занять досить широко використовувались у зоологічній номінації. Найчастіше тварин уподібнювали до коваля, наприклад, птаха **Вівчарик-ковалик** Phylloscopus collybita Vieill., у народі називають — ***ковалик*** [28]. Решта назв тварин цієї тематичної групи мають прозору етимологію, наприклад, **Посмітюха** Galerida cristata L., ***орач*** [12]; **Одуд** Upupa epops L., ***жандарик*** [13]; **Очеретянка велика** Acrocephalus arundinaceus L., ***швачка*** [21]; **Галстучник** Charadrius hiaticula L., ***кравець*** [21]; **Рибалочка голуба** Alcedo atthis L., ***риболов*** [21]; **Окунь кам'яний** Serranus scrida L., ***писар*** [7]; **М'якотілка руда** Cantharis fusca L., ***дохтор*** [29]; **Борошноїд рудий** Laemophloeus testaceus Fabricius, ***мірошник*** [29]; **Гробарик звичайний** Necrophorus vespillo L., ***могиляк гробар*** [29]; **Кравчик звичайний** Lethrus apterus Laxmann, ***стригун*** [29].

Деякі народні зооніми пов'язані із назвами предметів праці — **Гагара** Gavia Forster, ***кожара*** [10]; **Совка зернова польова** Hadena basilinea F., ***марморка*** [29]; **Ковалики** Elateridae, ***дротяний черв'як*** [29]; **Каракатиця** Sepia L., ***сепія*** [13].

Майже у всіх народів частини тварин слугували мірилом цінності і виконували функції грошей — **Білка** Sciurus vulgaris L., ***вивірка*** [3]; **Куниця**

лісова Martes martes L., ***куна*** [28]; **Порцелянка грошова** Cypraea moneta L., ***грошівка*** [22] та ін.

Народні назви тварин акумулювали в собі позначення груп людей, об'єднаних спільними ознаками, — рід, плем'я, народність, народ, нація: **Чибіс** Vanellus vanellus L., ***циганка, турецька птаха*** [6]; **Лин звичайний** Tinca tinca L., ***циганська риба*** [11]; **Анчоус європейський,** або **Хамса** Engraulus encrasicholus L., ***москаль*** [10]; **Йорж звичайний** Acerina cernua L., ***хохол*** [14]; **Тарган рудий** Blatella germanica L. ***прус, прусак*** [29]; **Тарган звичайний,** або **чорний Blatta orientalis L. *шведъ, прусакъ*** [29], ***москаль, швед*** [29].

Частина тварин дістали зооніми від назв зброї та знарядь для захисту — **Осетер довгорилий,** або **Севрюга** Acipenser stellatus Pall., ***шпага*** [14]; **Чехоня** Pelecus cultratus L., ***шабля*** [4]; **Щитоноска зелена** Cassida viridis L., ***шоломик зелений*** [29); **Белемніти** Belemnites Lister, ***громова стріла, громова куля*** [6].

Деякі аспекти зазначеної проблеми у свої роботах розглядали Л. С. Берг, В. Т. Коломієць, І. В. Марисова, І. І. Турянин, В. В. Куйбіда та інші [1,15,16, 17,26], однак її комплексний аналіз остаточно ще не зроблений. У зв'язку з вищесказаним вибрана тема дослідження є *актуальною.*

Метою цієї статті є аналіз взаємозв'язків між народними назвами тварин і людей у суспільній ієрархії та богослужінні.

Частина народних назв тварин беруть свій початок від позначень ієрархічного положення людей у суспільстві, назв міфофауни тощо. Зокрема, невеличку пташку **Королька жовтоголового (золотомушку)** Regulus regulus L. у народі називають ***король, королик, мишій краль, пташиний краль*** [11]; ***царик, царьок*** [26]. Народні назви можуть бути пов'язані з легендою про те, як Бог призначив орла королем птахів, а золотомушку — корольком чи царьком [2]. Легенда та назви виникли на основі асоціації золотаво-червоної плями на голові *золотомушки* (рос. «золотая родинка») з короною царя та «королівськими замашками пташки» — відомо, що корольок, як і вивільга, п'ють росу. Ця думка підтверджується етимологією народної назви **Горихвістки звичайної** Phoenicurus phoenicurus L., ***королець*** [11]. Народна назва походить від *король* і зумовлена тим, що у шлюбному вбранні самця горихвістки лоб виділяється своїм білим забарвленням подібно до королівської корони. У **Кропивника,** або **Волового очка** Troglodytes troglodytes L., немає такої яскравої королівської корони, як у золотомушки чи горихвістки, але аналогічних народних назв чимало: ***король, королик, крілик,*** [11]; ***мишачий король*** [18]; ***мишокрилик, миший кріль, царик, ломовий королик*** [28]. Ці давні народні назви можуть бути пов'язані зі світлими «бровами» у дорослих кропивників, які під час настовбурчування пір'я на голові нагадують корону. Спільним для **Золотомушки** та **Волового очка** є їхній незначний розмір (біля 9-10 см) і спільна легенда про пташиного короля, про яку не згадує Г. Булашев [2], але подано у словникові [11]. За В. Далем, лексема *королекъ* «князекъ, бѣлая мышь, бѣлый воробей, ласточка; бѣлый или пестрый соболь, куница; осетръ съ икрою тѣльного цвѣта; бѣлый кроликъ», «сельдь вожакъ, передовая рыбка, матка; если она погибнетъ, то весь косякъ (стая, руно) разбивается и не доходитъ до мѣста» тощо [8]. На ґрунті синонімічного стосунку до первісного значення слова *королик* виникла назва ***рихтарик*** [13] на позначення

кропивника. Орнітонім походить від лексеми *рихтарик* «війт, суддя, сільський староста».

Барабуля звичайна Mullus barbatus L., ***султанка, султанъ-балик*** [4] — назва походить від слова *султан* «титул монарха у країнах Сходу»; «оздоба з пучка пір'я або кінського волосу на головних уборах, на головах коней». Назва зумовлена асоціацією схожості зовнішнього вигляду риби із султаном. Барабуля має досить велику голову, ніби вона в чалмі. На нижній щелепі розташовані пара довгих вусиків-султанів. Під час нересту в самців на тілі з'являються три золотисті смужки, що асоціюються зі вбранням султанів, розшитим золотом. М'ясо барабульки дуже смачне і здавна використовувалося як їжа султанів магометанських країн та інших знатних людей. За переказами, великі султанки у Стародавньому Римі оплачувалися рівним за вагою сріблом.

Верховодка Alburnus alburnus L., ***сирота, сиротка*** [15] — народні назви пов'язані з малими розмірами цієї риби. Образ сироти в народній уяві асоціювався із худою, малою дитиною.

Карась срібний Carassius gibelio Bloch., ***царьок*** [26] — народна назва походить від слова *цар*. Воно пов'язане із давньоруським *цесарь*, що виникло при швидкому темпі мовлення: *цесар* — *цесарь* — *царь* — в укр. *цар*. Мотивація іхтіоніма *царьок* залишається непрозорою і може бути пов'язана із іронічно-жартівливим ставленням до дрібних риб. Серед представників виду **Краснопірка звичайна** Scardinius erythropthalmus L., зрідка можуть траплятися нетипові представники із червоною лускою, яких називають ***корольок, князьок, виродок*** [23].

Білуга Acipenser huso L., ***виз*** [9] — народна назва зумовлена певною схожістю білуги із міфічними уявленнями про рибу *Виз*. За народними уявленнями, *Виз* — вожак, вождь, князь, поводир, за яким іде руно, або зграя, чи косяк осетрових риб. У народі її називають ***цар-риба, золота риба, дівчина рибчина.*** Риба-Виз — символ водної стихії. За давніми повір'ями, вона — перше втілення Всевишнього і брала участь у створенні Землі. У людській уяві Риба-Виз виступає як найбільша риба серед усіх інших риб — цар-риба. На спині в неї був цілий ряд шипів. Слід зазначити, що за неперевершені смакові якості м'яса та чорної ікри білугу й сьогодні відносять до царських риб. Вона найбільша серед прісноводних риб та може досягати 5-7 метрів довжини (раніше бували випадки, коли ловили екземпляри довжиною 9 метрів і вагою близько 1500 кілограмів). Як й інші осетрові риби, білуга має 5 рядів жучок-шипів. Цікаву слов'янську легенду про ***стерляжого царя***, яка перегукується із іхтіонімом ***виз***, записали біля місця впадіння Сури у Волгу [25, с. 323]. Як зазначає академік Л. С. Берг, словом *виз* у гирлі Дніпра і Дністра позначають гібридів осетрових риб, румуни в дельті Дунаю — **Шипа** Acipenser nudiventris, а болгари цю ж рибу називають ***виза*** [1]. У «Визначнику прісноводних риб УРСР» О. П. Маркевича серед місцевих народних назв шипа записана — ***виз***, а **Чоп** Aspro zingel L. позначений як ***риб'ячий цар*** [19]. Можна припустити, що мотивація іхтіоніма *риб'ячий цар* схожа із орнітонімом ***царик, царьок*** [26] на позначення **Королька жовтоголового**.

Народні назви тварин віддзеркалюють елементи схожості зовнішнього вигляду тварин з одягом священиків, їхньої поведінки з окремими культовими діями людей, позначають професійне служіння в ієрархії світових релігій. Так, невеличку пташку **Коноплянку** Cannabina cannabina L. здавна називають ***попиком***

[18, 28]. Етимологія народної назви не зовсім прозора, але пов'язана з *піп* чи *поп*. Назва могла бути зумовлена тьмяно-болотяним забарвленням самки. Народну назву з коренем *поп* мають ще й інші птахи: **Снігур** Pyrrhyla pyrrhyla L., ***попик, попичка*** [12]; **Чекан луговий,** або **Трав'янка лучна** Saxicola rubetra L., ***попикъ, попичка*** [6]; **Синиця чорноголова,** або **Гаїчка пухляк** Parus montanus Bald., ***попокъ, попичка*** [3]; ***попичка*** [12]; **Очеретянка тонкодзьоба** Lusciniola melanopogon Temm., ***попичка, попок*** [12]; **Лиска** Fulica atra L., ***піп*** [3]; **Широконіска** Anas clypeata L., ***попадя*** [28]. Чорний колір оперення **Черні червоноголової,** або **Попелюха** Aythya ferina L., зумовив появу орнітоніма ***монашка*** [18]. Тьмяно-чорне, чорно-синє, рудо-брунатне забарвлення деяких видів комах також могло стати основою для виникнення подібних народних назв: **Тарган-перипланета** Periplaneta orientalis L., ***попик, піп*** [12]; **Листоїд** Chrysomela L., ***попик*** [12]; **Бронзівка** Cetonia F., ***піп*** [12]. За даними Ю.Кобіва, трав'янисту рослину **Калюжницю болотяну** Caltha palustris L., що росте на темних болотах, народ називає ***попики*** [24]**.**

Корольок жовтоголовий, або **Золотомушка жовточуба** Regulus regulus L., ***ксьондзик*** [11,18,28] — народна назва походить від *ксьондз «*польський католицький священик» і зумовлена певною схожістю чорних широких смуг, що облямовують верх голови золотомушки до голови ксьондза з волоссям навколо тонзури.

Жайворонок польовий Alauda arvensis L., ***богастійник, богостійник*** [9] — походження назви не зовсім зрозуміле, можливо, це результат видозміни форми *богаспівник.* Така думка підтверджується давніми уявленнями слов'ян про птаха, про які йдеться в енциклопедичному словнику слов'янської міфології. Жайворонка називали співцем Божої Матері. Коли Христос ходив по землі, жайворонок щоденно приносив їй вісті про нього, втішав від горя і віщував воскресіння Христа. Божа Матір взяла жайворонка на небеса і біля престолу пташка прославляла її своїм співом «*Ave Maria»*. У давньоруському «Сказании о птицах небесних» жайворонок говорить про себе: «Я високо літаю, пісні співаю, Христа прославляю». За легендою, жайворонок, як і ластівки, виймали колючі тернини із тернового вінка розіп'ятого Христа. У поляків Галичини існує легенда про походження жайворонка із грудочки землі, яку Бог підкинув високо в небо. Тому жайворонок сіренький, як земля. За деякими повір'ями, жайворонок проводить зиму високо в небі. Ангели тримають його в руках, ніжать і голублять до першої блискавки навесні. На свято Сорока святих з тіста випікали сорок жайворонків, які їли діти. Вони бігали по селу, підіймали вгору і підкидали «пташок», ніби заново їх створювали за Божим сценарієм, і запрошували до себе весну, тепло. Висловлене припущення підсилюється народними назвами **Жайворонка лісового** Lullula arborea L., ***молибі, хвалибі*** «молибогами зовуть тежъ и Alauda arvensis L.» [5, с. 5], ***набогастій, набогастійко*** [28] **Жайворонка польового**, ***набогастійка*** [12]. Орнітонім ***набогастійка*** І. Верхратський пояснює поведінкою птаха: «не дуже втікає відъ чоловіка, стоить мовъ на Бога» [5, с. 6]. На наш погляд, це результат видозміни форми *богаспівник.* Народна назва ***корибіг*** [11] утворена на основі словосполучення *корити Бога.* «За народним переказом, жайворонок злітає високо в небо із стеблиною і лякає бога: «Тікай боже, бо кіл упаде» [11, с. 18].

Шишкар Loxia L., ***Исусове потя*** [5] − у назві відбиті народні уявлення про роль птаха у врятуванні Ісуса Христа. Легенду записав І. Верхратський: «Тоті потята винимали цвяхи зъ хреста, на котрімъ Исусъ бувъ розпятий; — отъ тому у нихъ и позакривлялись дзёбики — и такъ вже буде до суду-віку» [5, с. 5]. Лексема *потя* походить від праслов'янського *ръtъka* «пташка». Крім дзьоба-кліщів, якому за легендою, відведена роль інструмента для витягування цвяхів, у самців шишкарів криваво-червоні груди, голова, частина спини. Кривавий колір оперення птахів, очевидно, посилював асоціації про легендарну участь шишкаря у витягуванні цвяхів з Ісусового тіла.

Гірчак звичайний Rhodeus sericeus Pallas., ***попадя*** [3]***; попадиця, попадька, попачка*** [15]. В. Т. Коломієць зазначає, що назва етимологічно пов'язана з лексемою *попадя* «дружина попа», але семантична мотивація залишається незрозумілою. Можна припустити, що народні назви мотивовані тим, що очеревина гірчака та підуста має чорний колір. Припущення підтверджується народними іхтіонімами на позначення **Підуста дніпровського** Chondrostoma nasus nasus borysthenicus Berg, ***чорнопуз*** [14]; рос. ***чернобрюшка*** [23], що має чорний колір очеревини, особливо в період нересту, асоціюється із одягом попаді.

Богомол звичайний Mantis religiosa L., ***богомолька*** [4]; ***богомілка*** [29] — назви походять від *богомол* «той, хто молиться» і зумовлені характерною позою хижої комахи під час засідки. Очікуючи здобич, богомол сидить нерухомо з піднятими догори передніми ногами і специфічно складеними, ніби він завмер у «молитовному екстазі». Народні назви ***ловилка богомолька, ловилка богомольна, богомолка хища*** [29] характеризують богомола як класичного хижака, який підстерігає інших комах і ловить свою здобич із засідки.

Бронзівка Cetonia F., ***піп*** [12] — народна назва результат перенесення на жуків назви *піп* «священик», зумовленого подібністю золотисто-зеленого блискучого забарвлення бронзівки до попівських риз. **Тарган звичайний,** або **чорний** Blatta orientalis L., за подібність кольору тіла до чорної ряси священика дістав назви ***попик, піп*** [12] та до одягу працівника кузні — ***коваль*** (бо чорний), **Скарабей священний** Scarabaeus sacer L., [6] — ***піпъ*** «Попами звуть впрочімъ много иншихъ хрущівъ блискучихъ зъ родинъ Cetonia, Carabus и пр. Подібно зветься свіргунъ (Gryllus) у Кроатівъ *попакъ*, а у Сербівъ *попацъ»* [6, с. 25], **Вусач земляний** Dorcadion Dalm., — ***дячокъ*** [6], **Мертва голова** Acheontia atropos L., ***монашка*** [29], ***попик*** [12]. Прозорою є мотивація наукової назви метелика ***Монашка*** Ocneria monacha L. та народних назв ***прядка черниця, щурица монашка, черниця*** [29]. Лексема *монах* у перекладі із грецької «самітний, одинокий» є в основі ентомоніма завдяки асоціації схожості зафарбування метелика з одягом черниць. Крім екземплярів із біло-чорними та сірими тонами в зафарбуванні крил, часто трапляються метелики дуже темні, з чорним малюнком на крилах. У відкладених улітку яйцях монашки розвиваються личинки, але з'являються на поверхню навесні. У цей час вони майже повністю чорні. Навряд чи в народі могли помітити, що в метеликів-монашок не розвинутий хоботок і вони не живляться, а суворо дотримуються посту, ніби черниці.

Вусач-хрестоносець Dorcadion equestre Laxm., ***дячок хрещатий, хрестник*** [29] — ентомоніми зумовлені особливостями кольору і малюнка надкрил вусача. На чорних надкрилах, які викликають асоціацію подібності із одягом дяка,

знаходиться схожий на хрест малюнок із білих волосків. За здатність жука утворювати скрипучі звуки його називають ще й ***музикою*** [29].

Павук Araneus Clerck, ***погоденка, погоденик*** [7] — народні назви є похідним утворенням від іменника *погода* і мотивовані тим, що восени в погожі теплі дні («бабине літо») павуки літають на павутинних нитках і є провісниками погожих днів. Відомий дослідник народних назв І. Верхратський стверджує, що «*Погодєнка, погодєник* — літає на погоду. — Як летит погодєнка, баби надіются, що буде літо тай кажут: маєм ще час колопні терти!» [7, с. 23]. Схожі арахноніми ***баболітник, погодєнка, погодєник, літавець*** [22] на позначення **Бокохода бродячого** Thomisus viaticus L. записав С. Паночині.

Походження виразу ***Прядиво Божої матері*** на позначення літаючого павутиння дослідив Блаж. Митрополит Іларіон [20]. Він зазначає «Прядиво Божої матері, тобто летюче павутиння, скрізь можна побачити, що наче звисає восени з неба. Розказували собі в старому краю селянки, що то не тільки вони труть щоосені на терлиці льон та коноплі, але що таке робить і Божа Мати в Небі. І Свята Матінка Божа тре льон на прядиво, щоб було з чого пошити біленьку лляну сорочку для її Святого Сина, і в такий спосіб показує, що й усі жінки так повинні робити, ну, трохи того прядива Божої Матері вихоплюється з терлиці та й спадає аж на землю» [20, с.109-110].

Арка Ноєва Arca noae L., ***ковчежок Ноя*** [22] — назви пов'язані із біблійним міфом, про судно, або ковчег, у якому врятувався від усесвітнього потопу Ной зі своєю родиною та тваринами (звідки вираз *Ноїв ковчег*). Малаконіми мотивовані асоціаціями схожості судна Ноя з молюском.

У народних назвах тварин зафіксовані збиральництво, рибальство, полювання, скотарство, землеробство й інші етапи розвитку виробничої культури та історії людства.

Назви тварин акумулювали в собі позначення груп людей, об'єднаних спільними ознаками, — рід, плем'я, народність, народ, нація та інших спільнот. Вони позначають ієрархічне положення людей у суспільстві, віддзеркалюють елементи схожості зовнішнього вигляду тварин з одягом священиків, їхньої поведінки з окремими культовими діями. Частина зоонімів походить від назв зброї та знарядь для захисту, назв предметів праці, професій. На певному етапі історичного розвитку народів елементи тіла тварин слугували мірилом цінності й виконували функції грошей.

Список використаної літератури

1. Берг Л. С. Названия рыб и этнические взаимоотношения славян / Л. С. Берг // Советская этнография.– М.;Л. : Издательство Академии наук СССР.– 1948.– 556 с.
2. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Космогонічні українські народні погляди та вірування / Георгій Булашев.– К. : Довіра, 1992.– 403 с.
3. Верхратський І. Початки до уложення номенклятури и терминологиі природописноі, народнёі / І. Верхратський: [членъ товариства «Просвіта»].– Львівъ : Зъ друкарні Ставропигийського Институту, Т.2.– 1869.– 40 с.
4. Верхратський І. Початки до уложення номенклятури и терминологиі природописноі, народнёі / І. Верхратський; [членъ «Просвіти» и «Физиографичнёго товариства» въ Кракові].– Львівъ : Зъ друкарні Ставропигийського Институту, Т.3.– 1869.– 23 с.

5. Верхратський І. Початки до уложення номенклятури и терминологиі природописноі, народнёі / І. Верхратський; [членъ «Просвіти» и «Физиографичнёго товариства» въ Кракові].– Львівъ : Зъ друкарні Ставропигийського Институту, Т.4.– 1872.– 23 с.
6. Верхратський І. Початки до уложення номенклятури и терминологиі природописноі, народнёі / І. Верхратський [членъ «Просвіти» и «Физиографичнёго товариства» въ Кракові].– Львівъ : Зъ друкарні Ставропигийського Институту, Т.5.– 1872.– 40 с.
7. Верхратський І. Початки до уложення номенклятури и терминологиі природописноі, народнёі / І. Верхратський.– Львівъ : З печатні Товариства имени Шевченка, Т.6. — 1879.– 24 с.
8. Даль В.Толковый словарь живого великорусского языка / В. Даль.– М. : Гос. изд. иностр. и нац. словарей, Т. 2: И-О.– 1956. — 779 с.
9. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / [ред-кол. : О. С. Мельничук (голов.ред.) та ін.].− К.: Наукова думка, 1982.– Т.1: А-Г / укл. Р.В. Болдирев та ін. − 1982. − 631 с.
10. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / [ред. кол.: О.С. Мельничук (голов.ред.) та ін.].− К. : Наукова думка, 1982.− Т.2: Д-Копці / [укл. : Р. В. Болдирев та ін.].− 1985.− 570 с.
11. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / [ред-кол. : О.С. Мельничук (голов. ред.) та ін.].−К. : Наукова думка, 1982.−Т.3 : Кора-М / [укл. Р.В. Болдирев та ін.]. − 1989.− 549 с.
12. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / [ред-кол. : О. С. Мельничук (голов.ред.) та ін.].− К. : Наукова думка, 1982.– Т.4 : Н-П / [укл. Р.В. Болдирев та ін.: ред. тому: В.Т. Коломієць, В.Г. Скляренко]. − 2003. − 656 с.
13. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / [ред-кол.: О. С. Мельничук (голов.ред.) та ін.].− К. : Наукова думка, 1982.– Т.5 : Р-Т / [укл. Р.В. Болдирев та ін.]. − 2006.− 703 с.
14. Єрко В. М. Назви круглоротих та риб прісних і солонуватих водних об'єктів України / В. М. Єрко, А. І Кулинич. — К., 2000.– 67 с.
15. Коломиец В. Т. Происхождение общеславянских названий рыб / В. Т. Коломиец: К IX Международному съезду славистов.– К. : Наукова думка, 1983.– 158 с.
16. Коломієць В. Т. Роль іхтіологічних назв у визначенні найдавнішої прабатьківщини слов'ян і напрямків їх розселення / В. Т. Коломієць // Мовознавство .– К.: Наукова думка, 1978.– С. 22-31.
17. Куйбіда В. В. Лінгвокультурологія : монографія / О. І. Потапенко, В. В. Куйбіда, Я.О. Потапенко.– К. : Міленіум, 2011.– 244 с.
18. Марисова І. В. Світ пернатих Чернігівщини у назвах: короткий етимологічний словник-довідник для студентів природничо-географічного факультету / І. В. Марисова, В. М. Бойко.– Ніжин, 1998.– 28 с.
19. Маркевич О. П. Визначник прісноводних риб УРСР / О. П. Маркевич, І. І. Короткий. — К.: Радянська школа, 1954. — 208 с.
20. Митрополит Іларіон. Етимологічно-семантичний словник української мови / Митрополит Іларіон [за ред. Ю. Мулика-Луцика]. — Вінніпеґ: Волинь, Т. 1. — 1979. — 365 с.
21. Никончук Н. В. Полесские названия птиц / Н. В. Никончук // Лексика Полесья: материалы для полесского диалектного словаря.− М.: Наука, 1968. − С.439-472.
22. Паночині С. Безхребетні тварини (крім комах) / С. Паночині // Словник зоологічної номенклатури (1927-1928).-К. : [факсим. відтворення вид. 1927-1928 рр.], 2005. — С. 116-186. — (сер. Словники України).
23. Сабанеев А. П. Жизнь и ловля пресноводных рыб / А. П. Сабанеев. — К.: Урожай, 1970. — 668 с.
24. Словник українських наукових і народних назв судинних рослин / Ю. Кобів. — К.: Наук. думка, 2004. — 800 с. (Словники України).

25. Слов'янський світ. Ілюстрований словник-довідник міфологічних уявлень, вірувань, обрядів, легенд та їхніх відлунь у фольклорі і пізніших звичаях українців, братів-словян та інших народів / упорядник О. А. Кононенко.–К. : Асоціація ділового співробітництва «Український міжнародний культурний центр», 2008.–784 с.
26. Турянин І. І. Народні назви тварин / І. І. Турянин // Зелені Карпати. — 1996. — № 1–2. — С. 64–68.
27. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. в 4-х т. / М. Фасмер; пер с нем. и доп. О. Н. Трубачева; под ред. и с предисл. Б. А. Ларина. — 2-е изд. — М.: Прогресс, 1986. — Т. 1 : (А-Д).– 1986.–573 [3] с.
28. Шарлемань М. Назви хребетних тварин: (проект) / М. Шарлемань, К. Татарко // Словник зоологічної номенклатури (1927-1928).–К. : [факсим. відтворення вид. 1927-1928 рр.], 2005.– Ч. 2.– С. 1-67.– (сер. Словники України).
29. Щоголів І. Комахи / І. Щоголів // Словник зоологічної номенклатури (1927-1928): [факсим. відтворення вид. 1927-1928 рр.]. — К.: Наукова думка, 2005. — Ч. 3. — С. 1-114 (Словники України).

В.В. Куйбида

ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ И ИСТОРИИ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА В НАЗВАНИЯХ ЖИВОТНЫХ

В названиях животных аккумулированы характеристики собирательства, рыбной ловли, охоты, животноводства, земледелия и других этапов развития производственной культуры и истории человечества, названия этносов, священнослужителей, оружия и средств защиты, названий средств и предметов труда, денег, рода занятий и профессий, общественная иерархия, богослужение.

Ключевые слова: *названия животных, этносы, средства и предметы труда, деньги, профессии.*

V.V. Kuybida

STAGES OF THE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL CULTURE AND HISTORY OF HUMANITY AND ANIMAL NAMES: SOCIAL HIERARCHY AND RELIGIOUS SERVICE

This article deals with the animal names that reveal the characteristics of gathering, fishing, hunting, cattle breeding, farming and other stages of the development of industrial culture and history of humanity, names of ethnicities, clergymen, weaponry and means of protection, means and objects of labour, money, and professions. It also touches upon social hierarchy and religious service.

Keywords*: animal names, ethnicity, means and objects of labour, money, professions, social hierarchy, religious service.*

Надійшла до редакції 17 січня 2012 року